

A

DÉVAI NEMZETI KASZINÓ MONOGRAFIÁJA.

AZ IGAZGATÓ-VÁLASZTMÁNY MEGBIZÁSÁBÓL MEGIRTA:

LÁSZLÓ ZSIGMOND
KISBARCSÁN. 1911.

ÁRA EGY KORONA.

A NYOMDAI KÖLTSÉGEK LEVONÁSAVAL A BEFOLYÓ JÖVE-
DELEM A DÉVAI LEÁNYÁRVAHÁZ JAVÁRA FORDITTATIK.

DÉVA
NYOMATOTT IAUFER VILMOS KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
1911.

A

DÉVAI NEMZETI KASZINÓ MONOGRAFIÁJA.

AZ IGAZGATÓ-VÁLASZTMÁNY MEGBIZÁSÁBÓL MEGIRTA:

LÁSZLÓ ZSIGMUND
KISBARCSÁN. 1911.

A NYOMDAI KÖLTSÉGEK LEVONÁSÁVAL A BEFOLYÓ JÖVE-
DELEM A DÉVAI LEÁNYÁRVAHÁZ JAVÁRA FORDITTATIK.

DÉVA
NYOMATOTT LAUFER VILMOS KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
1911.

Dr. Szádeczky Lajos egyetemi tanár úr nyilatkozata:

„Nagy érvezettel és érdeklődéssel olvastam át-
tekintés végett megküldött nb. munkáját, a Dévai
Nemzeti Kaszinó Monografiáját.

Szivből gratulálok ahoz, mint értékes kulturtör-
téneti adalékhöz hazánk ujabb korának és erdélyi
hazarészünk egyik kulturális gócpontjának és nemzet-
védő sarokbástyájának történetéből.

Ez a kis könyv legjobban beszél maga-magáról,
nincs szüksége az én ajánlatomra, hisz ezzel csak a
szót szaporithatnám hiába.“

Dr. Szádeczky Lajos,
egyetemi tanár
színházi kiállás könyv-
művet megelőztére
mellett.
László Nigránus, a
Színház.

I.

A megalakulás.

Gróf Széchenyi Istvánnak, a legnagyobb magyarnak szózata : „Társas egyesületek, kaszinók szervezendők !“ Déván, a megye székhelyén is termő talajra talált. Ugyanis Keserű Ferencznek az 1856. kaszinói közgyűléSEN előterjesztett s alább közlendő „Memorandum“ szerint még az 1842-ik évben megalakult volt a Dévai Nemzeti Kaszinói Egyesület. Azonban az 1848—49-iki önvédelmi harrok hullámai minden irásos adatot elsepervén, a Kaszinói Egyesületnek az 1842—1856-ig szóló viselt dolgairól az „alapszabályokon“ kívül semmi más eredeti irásos adattal nem rendelkezvén, egészen a fentnevezett „Memorandum“ szövegére vagyunk utalva. Csakis itt akadunk a megújhodott egyesületnek némi tájékoztatóul szolgáló alapköveire.

Ez okból helyénvalónak látom a „Memorandumot“ teljes szövegében, mint hiteles adatot közölni, amint következik :

„Déván, — így szól a „Memorandum“ — számos honfiaknak pártolásával a Kolozsvári Kaszinó mintájára és annak alapszabályai szerint még az 1842-ik évben egy Nemzeti Kaszinói Egyesület alakult volt, de kibérelt házaiban magát igen nehezen tarthatta fenn, hol az egyik, hol a másik lakása felmondatván, évről-évre új lakást kellett változtatnia, ugy hogy e nyomoruságos lakásviszonyok miatt a megalakult vajudó egyesület feloszlásnak nézett elébe.“ Nyilván van ugyanis, hogy Déva az akkori időben még olyan primitív állapotban volt, hogy alig volt némi városias

szinezete is. Bérházak építésére az akkori viszonyok között gondolni sem lehetett. A dzsentri, söt a megyei tisztviselőknek is nagy része a perifériákon lakott, saját kuriáján találta meg otthonát.

Ezen nyomorúságos lakásviszonyok hatása alatt lépett föl Keserű Ferencz „memorandumával”, mely szerint 50 ezüst forintos törzsrészvények alapján a Kaszinói Egyesület rendeltetésének, céljának megfelelő épület emelteessék.

Egyszersmind inditványában körülírván a módozatokat is, s megjelölvén a megvásárlandó, alkalmas telket* is, ahol az építkezés eszközölhető volna.

A módozatokat a következő pontok alatt foglalván össze:

1. minden törzsrészvényes (akcziónárius) egy alapító részvényért** fizessen 50 frtot.

2. Akcziónáriusok addig fogadtassanak el, mig a kaszinói épület teljesen felépül.

3. minden akcziónárius a befizetett 50 frtos törzsrészvény** fejében a Kaszinónak minden javadalmait, kényelmeit feltétlenül, mig életben van, élvezhesse, halála után pedig egyik utódjára szálljon és végrendelet útján más is örökölhesse törzsrészvényét.

4. Akcziáját minden alapító csak akkor idegenithesse el pénzért a társulat beleegyezésével, amikor már a kaszinói épület teljesen fel lesz építve, addig csakis magától a kaszinói alapító-társulattól lehetvén akcziákat vásárolni.

5. Föczélul lévén kitűzve, hogy a kaszinói épület mint nemzeti intézmény örök időkre álljon fenn, szabályul szolgáljon, hogy senki háromnál több akcziát ne vásárolhasson a maga számára, s akármá módján jusson is valaki több akczia birtokába, csakis olybá tekintessék, mintha csak három akcziának volna tulajdonosa.

6. Az alapítók soha pénzüköt vissza ne követelhessék azon esetben sem, ha a kaszinói társulatnak fennállása kormányilag megszüntettetnék, hanem az épület alakittassék át népiskolává, mint-

* A helybell ref. egyház piactéri taksás téle egyelőre határozatlan időre 42 frt bérbevétetett, 1888. 1500 frt örökáron megvásárolhatott.

** A részvényjegy szövege,

hogy az iskolák fennmaradása minden körülmények között örökös intézményeknek tekintendők.

7. A Kaszinó jövedelme fordítassék a Kaszinónak további gyarapítására, úgy már jó és közintézeteknek elősegítésére, annak tiszta jövedelméhez az alapító akcziónáriusok, valamint ezeknek utódai egyénileg soha jogot nem formálhatván.

8. Az alapítók névjegyzéke örök emlékül helyeztessék el üveg alatt diszes, aranyozott keretbe foglalva a kaszinói épület valamelyik szembetűnő helyén.

9. Mindazon tagoknak, kik a kaszinói épület felépítésében és gyarapításában magukat érdemlegesen kitüntették, a címképeik megszereztével, a Dévai Nemzeti Kaszinó termeiben helyeztetessenek el, s örök emlékül megtartassanak.

10. A kaszinó épület építessék „homlokzattal“ (front), ezzel a jellegzetes felirattal: „A Dévai Nemzeti Kaszinó, 1847“.

Ezen javaslatomat a Kaszinó rendes jegyzőkönyvébe beiktatni javasoltam.

Keserű Ferencznek ezen pro memoria előterjesztett „memorandum“ 1867. ápril 2-án tartott választmányi ülésben jegyzőkönyvbe is iktattatott, s később a közgyűlésben is határozatilag érvényre emeltetett.

S habár nem egyszer foglaltak állást és intéztek heves támadásokat különösen a részvénydijasok, főleg a törzsalapítók jogait körvonalozó szabályok ellen, a memorandumban lefektetett alapeltek mindmáig irányadóul szolgálnak kaszinói életünk vezetésében. Hogy kik és hányan voltak azok az első alapítók, kiknek akciájuk alapul szolgáltak az építkezés megkezdéséhez, erre nézve is eredeti, irásos adatokkal nem rendelkezvén, csak hozzávetések kapcsán szólhatunk e kérdéshez.

Csakugyan Keserű Ferencz, már egyszersmind megbizott építető elnök az 1860-ik évben beterjeszti egyik gyűlésben a Kaszinó törzskönyvét, melybe be vannak iktatva az alapítók nevei sorrendben külön-külön lapon, valószínűen amin a következőkkel aláírták. Ebbe a törzskönyvbe összesen 139 törzsalapítónak a neve van beiktatva Bodola János és László Ignácz akkorai igazgatók által szignálva, de minden dátum nélkül. Emiatt még mind

homály áll előttünk. Van azonban egy kisegítő adatunk, mely kezünkbe adja a fonalat a kérdés tisztázásához. Ugyanis az 1859-ik választmányi ülésből kiküldött bizottság tollnoka, Duma László jelenti, hogy a kaszinói építkezésekre vonatkozó számadásokat megvizsgálván, ugy találták, hogy Teusch Károly pénztárnok az 1847—48-iki évek folyamán 74 alapító részvény fejében készpénzül kezéhez vett 8475 frt v. cz. E szerint az anyakönyvben (törzskönyvben) 1—75 sorszám alatt bevezetett törzsalapítók volnának azok, kiknek alapítványaiból, törzsrészvényeiből az építkezés megkezdettet.*

Még Keserű Ferencznek az 1857. március 2-án tartott választmányi ülésben tett nyilatkozatát is helyénvalónak látom ideiktatni, mely nem kis világot vet az egyesület megalapításának történetére. Ugyanis Keserű Ferencz, Jordán Domokos alapító tag által egy kellemetlen alaki kérdés miatt provokáltatva, önérzetében sérvile érezvén magát, védelmére a következőket hozza föl:

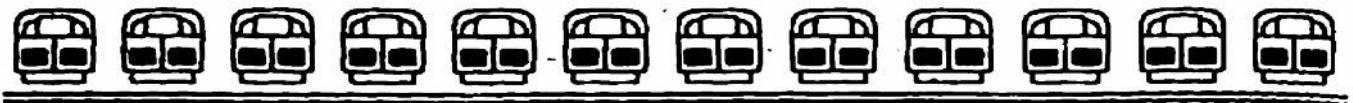
„Az 1847-ik év elején én voltam az, ki indítványba hoztam volt, hogy akcziáakra kaszinói épületet állitsunk. Tervem pártoltatván, építető bizottsági elnöknek választattam, az építkezés azon év tavaszán meg is kezdetetett s az 1847-ik év folyamán fedél alá is került s benne két szoba lakhatóvá is vált az épület földszinti részében. Már ekkor az építés kezdetén többen tamáskoáltak abban, hogy ilyen nagyszabású épületet tökéletesen fel lehessen építeni. Egy vala csakis akkor, ki tervem kivitelére nemcsak biztatott, hanem nagy befolyása által elő is segített, ez volt az akkor tisztelet főispánunk: Nopcsa László báró. A forradalmi időszakot átélvén, még több kritikusok állítani merészelték, hogy a tervezett nagyszabású épület, ha csak a kormány által el nem foglaltatik és fel nem építetik, a baglyak és denevérek laktanyájává leszen. Ilyesmiket hallván, még fokozottabb igyekezetet rajta voltam, hogy ezek a baljóslatok be ne teljesedjenek.“

Ezen nyilatkozata után mind a választmány, mind a közgyűlés a legnagyobb elégtételt szolgáltatott Keserű Ferencznek Jordán Domokossal szemben a következő határozatában: „Jölle-

*Lásd a függelékben.

het Keserű Ferencz atyánksia a kaszinói igazgatóságról lemondott, mindenazonáltal ezen gyűlés kinyilatkoztatni el nem mulasztja, hogy a kaszinói épület létrehozása, valamint annak folytatólagos építetése által a legnemesebb hazafiui érzetének örök emlékét minden kaszinói tag és honfi kebelébe letette, azért jövőre nézve is építető elnöknek általános akarattal meghagyatik, egyszersmind elhatározatik, hogy az arczképe életnagyságban megszereztetvén, örök emlékül a kaszinói terem szembetűnő helyén kifüggessztessék neve megjelölésével.⁴ S hogy ez határozat végre is hajtató, dokumentálja Keserű Ferencznek maig is a olvasóteremben látható életnagyságban diszesen megfestett arczképe.

Épitkezés.

Keserű Ferencznek fent vázolt nyilatkozatából kitűnik az is, hogy az 1847-ik év elején az építkezés meg is kezdetet és még ezen év folyamán a tervbe vett épület fedél alá is került és benne a földszinti részén két szobába az egyesület be is telepedett, fedezvén az ebbeli költséget a 71 akcziából befolyt készletben lévő 8475 frt. v. cz.

Ugy, de ezzel ki is merülvén az egyesületnek eddig rendelkezése alatt álló anyagi forrása, új forrást kellett nyitni, hogy a folytatónak építkezések fennakadást ne szenvedjenek.

Eddig Keserű Ferencznek „pro memoria” előadott „memorandum” vezetett az egyesület viselt dolgainak megírásában, most azonban az 1855-ik évtől kezdve rendelkezésünkre állanak az egyesülett évkönyvei, melyeknek alapján nyomról-nyomra tovább kisérhetjük az egyesületi élet fejlődésének egyes mozzanatait is. Igy az építkezés tovább folytatására vonatkozólag többrendbeli intézkedésekre akadunk. Ugyanis Lázár Pál Oszkár nagybirtokos volt az első, ki a kaszinói építkezések céljából 400 frt kamatnélküli kölcsönt adott az egyesületnek s később ezen összegből 100 frt elengedvén, a többi 300 frt tőkét 4 év leforgása alatt kivánta, hogy visszafizessék. Gróf Bethlen Olivér, ez az előkelő főur, egyik igazgató-elnök a következő nagyszabású indítvánnyal lép föl: „tekintettel arra, hogy csak úgy remélhető a Kaszinónak felvirágzása s önerején való fennállása, ha mindenki, aki a Nemzeti Kaszinónak jelentőségét átérezni képes, hozzájárul adományával akár ajándék-, akár kölcsönkép a

Kaszinó pénzalapjának odaemeléséhez, hogy a még építetlen szobákat is ki lehessen építeni s e célból a nemes gról, hogy jó példával járjon elől, felajánl adományképpen 150 frt pénzgő pénzben. Egyszersinind inditványozza: hivassanak föl a periferián lakó nagybirtokosok is egyletünket támogatni, névszerint: gr. Bethlen Sándor, br. Bornemisza István és Albert, gr. Bethlen Lajos, gr. Gyulai Lajos, gr. Kun László és Farkas, Makrai László és Farkas, Lendvai József, dr. Lészai Dani, Bágya Károly, br. Józsika Géza és Lajos, Zeyk Miklós, Kendeffy Samu, gróf Vass Ádám, Barcsay Lajos, Zsigmond, Mihály, Árpád, Ábrahám és László, Földvári Sándor, Bakucsi Elek, br. Józsika Sámuel, br. Bornemisza János, Albert és Ignácz, gr. Lázár Kálmán, gr. Horváth Poldi, Benassy Pál, Mara György, Maderspach testvérek, Váradi Domokos, Kendeffy Árpád, Németh László, Keresztes Kálmán, Vadas Lajos, Naláczy József, Kenderessy Mihály, gr. Lázár Kálmán, gr. Kuun Kocsárd, Kirényi Lajos, Ribiczey Ferencz, Balia Ignácz, Simon János, Velicska Lajos, Nemegyei Sándor, Lázár Leopold, gr. Kuun Géza, Fekete Ferencz, Kenderessy Ignácz, br. Györfi Sámuel, Pogány Ádám, Lukács Ferencz, Goró Lajos, Szalánczy Elek, Ágh István, Berivoy László, Brády Leopold, br. Kemény Lajos, Juvuly Albert, Sándor Gergely, Lukács Farkas, Buda Elek.

Helyénvalónak láttam ezeket a neveket egyen-egyen itt fel-említeni, egyfelöl azért, mert ezen nevek viselői még a közel-multban is mindannyian a nemzeti eszme mandatarintai valának itt Hunyad megyéinkben, s már ma nagyrészének nyomát is keres-nünk kell, de másfelöl azért is, hogy csakugyan a közölt törzs-könyvben láthatólag, a felhívás folytán többen törzsrésszvényeink közé sorakoztak.

Most már a még kiépített szobák felé fordult a figyelem s az 1856-ik március havi ülésben Duma László törzsalapító a Kaszinó épületének a Csáki — jelenleg Apáthy — féle telek fe-löli alsó osztály még ki nem épített szárnyának kiépitése végett 500 frt kamatnélküli kölcsönt ajánl meg, csakis azt kötvén ki, hogy a kiépitendő szobák haszonbéréből befolyandó bérösszeg a kölcsön törlesztésére fordittassék. És már ebben az évben a

teljesen kiépített földszinti szobák három egymásután következő évre 240 ezüst forintért haszonbérbe ki is adattak, a szerződés szerint köteles lévén a haszonbérlő egyszersmind az emeleten levő szobákat fűtéssel, világítással és szolgálattal ellátni s mulatságok alkalmával jó kredenczet tartani.

Ugyanezen évben az építkezések már annyira előhaladtak, hogy rendes színi előadások helyéül is szolgál a Kaszinó, kiadatván a felső osztálybeli nagyterem a tornáczból belépő kis szobával együtt Bács Károly szinigazgatónak, egy-egy előadásért fizetendő 3 frt díjfizetés mellett; s már ugyanezen év szeptember havában pénztáros jelentése szerint a szintársulattól 17 előadásért 51 frt folyt be a pénztárba. Az 1859. január 7-én tartott közgyűlében Duma László a kiküldött bizottság nevében előterjeszti a kaszinói épület építkezéseire fordított kiadásokat. Eddigelé ilyen kimerítő számadásoknak nyomára nem akadván, szükségesnek látom legalább részleteiben ismertetni, már csak azon tekintetből is, mivel több rendbeli olyan adatokat találunk benne, mik a kaszinói építkezésekre vonatkozólag jelentékeny adattal szolgálnak. Ezen számadásokból tudomására jutunk annak, hogy az 1848—49-ik évben 74 alapítói részvényből befolyt készpénzben: 8475 frt v. cz. Nyomára jövünk annak is, hogy 48 után, 1850-ben Moldován György, udvari tanácsos, román nemzetiségi nyitja meg az új alapítók folytatólagos sorakozását;* 1855—56-ig csupán építkezésekre 3441 frt 64 kr. adatott ki. Továbbá, hogy az 1850. évben a következő adakozók adományaiból befolyt 644 frt 30 kr. és pedig: Csoma Jánostól 50 frt, ifj. Nagy Sándortól 37 frt 30 kr., Zudor Demetertől 50 frt, Bódi Józseftől 50 frt, Szere day Rozáliától 15 frt, Bihari Juliánától 15 frt, gróf Bethlen Olivértől 375 frt, összesen 592 frt.

Ezek a számadások tájékozást nyújtanak arra nézve is, hogy a kaszinói épület abból a 75 törzsalapítványból és az eddig befolyt közadakozásokból épült föl. Amint a függelékben közölt „leltárból” kitűnik, a kaszinói épület teljesen kiépitve, fényesen beborozva, nevezetes, nagy embereink arcuképeivel feldiszítve

* Lásd a függelékben közölt törzsalapítók névjegyzékét.

lépett a nemzeti kultura szolgálatába: színi, műkedvelői előadások, társas összejövetelek, tánczmulatságok, sőt egyszersmind megyei gyűlések tartásának helyéül is szolgált, az ugynevezett Magna Kuria, a megye székhelyi épülete le lévén foglalva főispáni lakásul.

Könyvtár.

Már az 1855-ik évi jegyzőkönyvben egy nagy horderejű adattal is találkozunk, miszerint több úrnő azzal a megkereséssel fordul a kaszinói választmányhoz, hogy gyűjtés (kollektá) után hozzájárulni kívánna egy könyvtár létrehozásához s ebből a célból felhívja a választmányt a gyűjtőivet kiállítani. Minek folytán abban állapodik meg a választmány, hogy a vállalkozó ura nők gyűjtéséből befolyandó összeg egy könyvtárszoba felépítésére fordítassék s ennek kapcsán egy olvasó-egyesület szerveztessék. Mi célból a gyűjtőiv címe és iranya meg is állapittatik a következő címmel: a Kaszinóval kapcsolatban álló olvasótársulat létrehozásának elősegítése. S már a következő év január hó 27-én tartott ülésben Bruz Zsigmond inditványára a könyvtári szabályok meg is alkottattak s Várady László javaslatára kiadatik a kaszinói nagyterem a könyvtár javára rendezendő műkedvelői előadások végett; a közgyűlés 100 forintot szavaz meg a könyvtár részére, Várady László 80 drb könyvet 60 frt értékben ajándékoz, Köpe Károly 60 drb könyvet, Bruz Zsigmond egy könyvszekrényt, br. Jósika Géza, Mákra Albert csakugyan tetemesen gyarapítják a könyvtárt könyvadományaikkal. Szilvásy László, egyik kerület főbírája bizomány után 13 frt 41 kr. szolgáltat be a könyvtár részére. Issekutz Pál helybeli nagykereskedő vállalkozik, hogy a megrendelendő könyvek szállítási költségeit fedezni fogja. Szóval oly rohamosan gyarapodott a könyvtár s oly nagy mértékben felkaroltatott, hogy a már egyesületté alakult olvasóközönségtől 14 hó leforgása alatt, amint a számadások mutatják, 214 ezüst frt folyt be a könyvtár részére, s Dáné István könyvtáros (helybeli

ref. lelkész) jelentése szerint a könyvtár már ekkor 248 kötet történeti és statisztikai, 129 kötet természettudományi és nyelvészeti, 136 kötet vegyes művekből, összesen 213 önálló műből állott.

Ime, a kezdeményező úrnőktől elhintett mag mily termékeny talajra talált.

Hogy kik voltak ezek a lekes úrnők, arról tanuskodó, biztos adattal nem rendelkezünk. Azonban az 1863-i gyűlés jegyzőkönyvéből némi figyelmet érdemlő nyomra akadunk. Ebben a jegyzőkönyvben ez áll: hálakból 387 frt 68 kr folyt be, ezen összeg Barcsay Lászlóné, báró Bruckenthal Antonia úrnőtől átveendő; ebből következtetem, hogy akik a könyvtár ügyét első sorban felkarolták, azok az úrnők lehettek, kiknek sorából a hunyadmegyei nőegylet, élén Barcsay Lászlóné, Bruckenthal bárónéval, megalakult, mely egylet előrehozottan szervezett magának a megye kulturális fejlődésének történetében s máig is folytatja különböző alakban senséges hivatasát.

Huzamos éveken keresztül a már megalakult könyvtárt a nem kaszinói tagok is évi 4 frt dij mellett igénybe vehették, azonban a módosított alapszabályok szerint a rendes kaszinói tagsági dij 6 frtról 7 forintra emeltetvén, az évdijas tagoknak, valamint a törzstagoknak is rendelkezésükre állott a könyvtár, fentartatván egyszersmind, hogy a nem rendes tagok ezentul is a megállapított feltételek mellett igénybe vehetik a könyvtárt, azaz az előirt 4 frt tagsági dij mellett, hogy mennél szélesebb körben rendelkezésére álljon az olvasóközönségnek az akkor időben még ez az egymagára álló közkönyvtár. S ezen praktikus intézkedés gazdag meg is hozta gyümölcsét. Nyilván van ugyanis, hogy még a hetvenes években a dzsentri asztalán is alig-alig akadt még a naptáron kívül valamely magyar nyelven irott mű, amidön már az 1886-iki közgyűlésen előadott igazgatói jelentés szerint 1635 kötetből, 1905 frt becsértékben állott a könyvtár s az egyesület is évenként tetemes összeget szavazván meg e célra, progresszív gyarapodott, ugy, hogy ma már néhány ezer kötet mű áll az olvasóközönség rendelkezésére a 20—30 különböző zsánerű hirlapokon és folyóiratokon kívül.

Itt alkalomszerűen megemlítem, hogy a „Hunyad” című első megyei magyar lap, melynek megindítása is a Nemzeti Kásszinótól nyerte az impulzust, Hollaky Imre és László Zsigmond szerkesztésével, Hirsch Adolf kiadásában, már a megrendelt hírlapok között foglalt helyet az olvasóterem asztalán s melynek nyomán ma 7 magyar laptársa áll megyénkben a nemzeti kultura szolgálatában.

Műkedvelői előadások.

Kéméndy István helybeli nyug. törvényszéki hivatalnok, Kéméndy Jenő hirneves festőművésznek ma is még életben lévő atya volt szives velem közölni az alábbi sorokban ideiktatott igen fontos adatokat: melyek kaszinói egyesületünk életműködésére nézve nem kis jelentőségű adatokkal szolgálnak.

Igy szól a közlemény:

„László Zsigmond 48-as honvédtársam kivánságára leírom a dévai műkedvelői társulatról mindeneket, mik emlékezetemben megmaradtak a következőkben:

Ugyanis már az 1848-ik év előtti időben is volt Déván műkedvelői társulat, mely szinpad, dekoráció és könyvtárral rendelkezett. Tagjai voltak az akkori mindenből való fiatal emberek: Lúgosy Ferencz, Fodor Józska, Bodola János, Bodola Ferencz, Pára Antal, Kenderessy Mihály, Tóth László és Ilins Károly, mint egyszersmind a dekoráció festője; nőtagjai közül csak a következők jutnak eszembe: Bája Petronella, Tóth Lászlóné, Fodor Jóskáné, Fodor Lujza, Kéméndy Klára, Török Lujza.

Az 1852-ik évben a helyt működő Pozsonyi-féle szintársulatnál mint dilettánsok: Váradi László,* Köpe Lajos s én magam is néhány szinielőadásban közreműködtem s miután ez a szintársulat innen eltávozott, önálló műkedvelői

* Klapka-féle erdélyrészti pucsban mint egyik vezérszereplő résztvevén, martírhalált szenvedett.

társulatot alakítottunk mi is, visszatartván a társulat tagjai közül Berzeviczinét* és Gyöngyösit, egyike a női, másika a férfi dilettánsainkat tanította be szerepköreikre szép honarriumért. Eddigelé a dr. Fodor-féle házban (jelenleg zsidó-templom) folytak a műkedvelői előadások és nagy látogatottságnak örvendettek, a kaszinói épület még mind nem szolgálhatván alkalmas helyiségül. Azonban az 1853-ik évben egy inczidens alkalmul szolgált arra nézve, hogy a műkedvelői előadások a kaszinói helyiségekben tartassanak. Ugyanis a Kaszinó igazgatója, Keserű Ferencz, így szól: „Kéméndy István, azzal a szörnyű hirrel lepte meg mindenkit nemű fiatalokat, hogy Miskolczi, Bezirksforsteher kórháznak akarja lefoglalatni a Nemzeti Kaszinót, mivel kevesen látogatják.” Mire mi a Keserű igazgató buzdítására a Fodor-féle házból áthurczolkodtunk a Kaszinóba s ott folytattuk az előadásokat és pedig oly sikkerrel, hogy Miskolciéknak is kedvük telt benne s lemondta pokoli tervüköt.

Az 1862. évben Jordán Domokosné, azontul Pogány Betta és Macskásy József, később br. Józsika Géza vezetése alatt folytak az előadások.

A hetvenes évek elején br. Nopcsa Lászlóné vezetése alatt folytak a műkedvelői előadások s közben fillérestélyek is tartattak László Zsigmond vezetése és gr. Horváth Poldi Lajosné védnöksége alatt népszerű felolvasásokkal egybekötve. Az előadásokból befolyó jövedelem jótékony célokra: templomok, iskolák, árvizkárosultak segélyezésére s más kulturális célokra fordítattak; a fillérestélyekből befolyt jövedelem, néhány száz forint például a helybeli reáliskolának adatott át hunyadmegyei szegény tanulóknak tanszerekkel való ellátása végett. A Kaszinó is műkedvelői előadásokból befolyó jövedelmekből vakoltatta be épületét s butorozta be szobáit több rendben. A dévai műkedvelői társulat a szomszéd városra, Szászvárosra is kiterjesztette

*Az ugynevezett nemzet napszámosainak páratlanul kimagasló alakja, nemzeti színészünk egén ragyogó csillaga. L.

figyelmét, ott is több rendbeli szindarabot adott elő nagy tetszés között. Midőn én — így szól Kéméndy — a „Liliomfi” színműből elnékeltem: „Ki lopta el szememnek álmait” című dalt, oly hangulatot keltett, hogy egy jelenlevő urnó arra kérte a férjét, hogyha halálos beteg lesz is, doktor helyett hivasson el engem, mert ha elnéklem neki ezt a dalt — meggyógyul. Az 50-es évek elejétől kezdve huaszmosan működő műkedvelők közül csak a következőkre emlékszem, folytatja Kéméndy, névszerint, férfiak: Damián Pál, Géber Károly, Kéméndy István; a nők közül: Furka Nina, Furka Zsófia, Jordán Domokosné, Rigó Ilka, Szöllősi Fanni, Szalánczy Nina, Ivily Ágnes, Bágya Gáborné, Horváth Didi, Borbáth Lujza, Barcsay Johanna, Barcsay Ella, Kiss Ida, Balog Ilona, Kozolyai Róza, Bildhauer Paula, Damián Pálné, Szilágyi Béniné, Kéméndy Istvánné, Várady László, Várady Bertalan, Kiss Albert (dévai), Kiss Albert (dobrai), Kiss Jani, Vida Jani, Káskántin György, Rigó Gyula, Sándor Miklós, Sándor József, Dobay Ferencz, Toroczkai Móricz, Balog József, Balog Sándor, Köpe Lajos, Issekucz Pál, Issekucz Gergely, Barcsay István, Kontz Domokos, Koncz Aladár, br. Kemény Elek, Olariu Joákim, Fodor Sándor, Kovács József.

Még arra is emlékszem, mondja Kéméndy, hogy a műkedvelők könyvtára 200 drb körül járt, nagyrésze kiszerepezte s szinpadi készletei megvoltak minden előadott darabhoz, s volt oly fényes ruhatára, hogy Grittit, Micsbánt, Dalmát, A király házasodik című darabokat kellő kiállítással adhattuk elő.”

Itt végződik Kéméndy Istvánnak az az érdekes „levele”, s én csak annyit csatolok hozzá, hogy ő volt és urneje, kik oly odaadással és műértelemmel vezették a műkedvelői társulat előadásait, miért is nem lehet eléggé hononálni hazafias működésüket.

KESERÜ FERENCS

Keserű Ferencz halála.

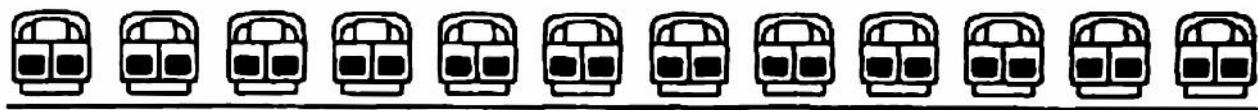
Az 1865-ik évi választmányi ülésen elnök jelentvén, hogy ez egyesületnek nagy gyásza van: Keserű Ferenczet a halál kifogadta az élők sorából. Az ülés addig is, míg a gyászesetre vonatkozólag a közgyűlés a szükséges intézkedéseket megtehetné, a következő határozatot hozza: „tekintettel arra, hogy Keserű Ferencz erkölcsi testületünk elismerését a legnagyob mértékben kiérdemezte, elhunyt fölött a legnagyobb részvéténék ad kifejezést, egyszersmind fedhetetlen életét tekintve, a Kaszinó s a közösségek érdekében kifejtett buzgó, fáradhatatlan működésének méltánylása jeléül az utókor számára is kivánván nevét megörökíteni, felhívatik Bodola János, mint a megboldogultnak veje, hogy az egyesület évkönyveiből s még egyéb forrásokból a vonatkozó adatokat összegyűjtse, egyszersmind megbizatik Baló Béniám, helybeli ref. lelkész az életrajzot megírni, valamint megbizatnak Szalánczy László és Léhman Róbert, hogy a Kaszinó helyiségeiben felállítandó „Keserű-szobor” létrehozása iránt a szükséges lépéseket minden irányban megtegyék.

Hogy megiratott-e ez az életrajz, erről hallgat a krónika, én az egyesület levéltárában ennek semmi nyomára nem akadtam. A tervezett szoborra vonatkozólag pedig így szól a krónika: tekintettel arra, hogy a Keserű Ferencz emlékének megörökítése végett tervezett szobor költségeinek fedezésére adakozás utján csak 64 frt iratott alá, s tekintettel arra, hogy jelenleg a Kaszinó kedvezőtlen anyagi viszonyai között oly tetemes költséget, mennyibe egy szobor előállítása kerülne, az egyesület a maga erején meg-

birni nem lenne képes, ehelyett készítessék egy nagy olajfestésű arczkép s arany keretbe foglalva helyeztessék el a Kaszinó disztermében. S csakugyan, amint fentebb is említve volt, ez a határozat meg is valósult: a Keserű Ferencz életnagyságú arczképe jelenleg is diszére szolgál a Kaszinó egyik nagytermének s hirdeti az ö elévülhetetlen érdemeit.

Élete külső körülményeiről csak annyinak juthattam nyomára, hogy mint nyugalmazott cs. kir. katonatiszt, a dévai kincstári uradalomnak egyik érdemes hivatalnoka volt s mint ilyen családot alkotott s jelentékeny birtokot hagyott utódjára. Végre is az ö sent vázolt érdemei eléggé kidomborítják az ö kimagasló alakját, s példányképül szolgálhat arra nézre, hogy mit meg nem tehet a lelkesedés.

Az ébredés kora. Kazinczy-ünnep.

Végre beköszöntött az 1860. év, mikor az úgynevezett Bachrendszer épülete egész szerkezetében recsegni kezdett, s az elfojtott nemzeti szellem elaléltságából országszerte ébredezni kezdett. A Dévai Nemzeti Kaszinó is sietett az országszerte megindult hazafias mozgalomhoz csatlakozni, s már ezen év február havában Kazinczy Ferencznak, a nemzeti irodalom úttörő, kimagasló alakjának születése százados évfordulója alkalmából emlékünnepet tartani a következő programm betartása szerint: megnyitó beszéd, tartja Barcsay László, akadályoztatása esetében gr. Bethlen Olivér. Hymnusz, énekli a szászvárosi ref. kollegiumi énekkar Tóth László helybeli ügyvéd vezetése alatt. Emlékbeszéd, tartja Baló Béniám, helybeli ref. lelkész. Szász Károlynak alkalmi költeményét szavalja Zafiri László. Kazinczy érdemeit méltató beszéd, tartja Bruz Zsigmond, helybeli gyógyszerész. Tóth Kálmán alkalmi költeményét szavalja Bodola János, helybeli ügyvéd. A Szózatot szavalja Káskántin György, később, az alkotmányos aera alatt megyei főjegyző. Az ünnepet bezárja a rendezendő diszebéd.

Ezen gazdag programmu nemzeti emlékünnepe úgy volt tervezve, hogy a helybeli ref. templomban tartassék meg, de a még mind permánenciában lévő Bach-féle hatóság ellenezvén, a Kaszinó nagytermében tartatott meg az egész város, a vidék jelenlevő hazafias közönsége lelkesedése között. A diszebéd alkalmával aláírás után begyült 113 frt, ez ünnep alkalmából rendezett bálból befolyt tiszta jövedelemmel 200 forintra kiegészítettével, felküldetett rendeltetése helyére, a Kazinczy-alapra. Egyszersmind

elhatározatott, hogy a sétaér, (Barátok-tere) Kazinczy-térnek neveztessék el s e téren Kazinczy-szobor állíttassék föl.* Ugyanezen időben Reményi Ede hegedűvirtuoz, hazánk fia, mint az ujraébredés első fecskéje körülutazta az országot s Orfeumi lantjával, „Repülj fecském” népdalával és Rákóczi indulójával az egész országot felvillanyozta, s Déván is megjelenvén, a Kaszinó nagytermében rendezett zeneestélyen hazafias produkczióival anynyira elragadta a közönséget, hogy öt a kaszinói egyesület tiszteletbeli törzsrészvényes tagjává választotta meg.

*Az akkor megrongált gazdasági viszonyokon miatt, hogy e hazafias terv megvalósítható nem volt L.

Uj források megnyitása.

Az egyesület fokozatos fejlődésével az igények is előtérbe léptek s megint új jövedelmi források megnyitása vált szükségesse s erre nézve ujból és ujból a törzsalapítók felé fordult a figyelem. Ugyanis az 1866. gyűlésen br. Nopcsa Ferencz mint elnök előterjesztette, hogy az ezen évre előirányzott költségvetés szerint csak 835 frt tiszta bevételre számithatni, holott az évi rendes kiadásokra s már elodázhatalanná vált adósságok, valamint egy tekeasztal beszerzésére 1407 frt vált szükségesse; ennél fogva rendkívüli intézkedések foganatosítandók, hogy a Kaszinó ezen kedvezőtlen anyagi helyzetéből kibontakozhassék. Mire br. Józsika Géza felhívására 119 frt folyt be segélyképpen a következő taguktól: br. Nopcsa Ferencz adott 10 frt, ezen kívül a kaszinószolgának évi fizetési pótlékul 4 frt ajánl meg, mig a Kaszinó kedvező helyzetbe jut. br. Józsika Géza 5 frt, Jordán Domokos 12 frt, Puri József 2 frt, Borbát Antal 5 frt, br. Józsika Lajos 2 frt, Goba Mózes 2 frt, Appel László 5 frt, Janki Lajos 2 frt, Marillai Gyula 2 frt, Várady Bertalan 3 frt, Ribiczey Bertalan 2 frt, Csuka Ferencz 6 frt, Mihályi Béla 2 frt, Kozolay Lajos 2 frt, Kiss Albert 2 frt, László Ignácz 1 frt, Barcsay László 6 frt, Purka János 2 frt, Lázár Lipót 2 frt, Bodola Zsiga 2 frt, Székely 1 frt, Kovács Imre 1 frt, Issekutz Márton 2 frt, Másvilági Izsák 5 frt, Káskántin György 2 frt, Baló Béniam 1 frt, Barcsay Sándor 5 frt, Szalánczy László 2 frt, Barcsay Mihály 2 frt, Apáthy István 2 frt, Deutscher Péter 2 frt, Sándor Miklós 2 frt, Kéméndy István 1 frt, Fekete Károly 2 frt. Mindannyian még az 50-es években is a Kaszinónak állandóan törzstagjai és vezérei.

Egyszersmind br. Nopcsa Ferencz elnök előterjesztése folytán abban állapodik meg az ülés, hogy a Déván lakó törzsrésvényesek, alapító tagok kötelezettségenek 3 frt évi segélylyel hozzájárulni a Kaszinó szükségleteinek fedezéséhez mindaddig, míg a Kaszinó kedvező anyagi helyzetbe jut.

Igen, de ez a megállapodás már a következő egyik közgyűlésen nagy veszensusra talált, pro és kontra heves vitákra adott alkalmat. Bodola János alapító törzsrésvényes tag ezen intézkedés ellen felhozza, hogy a Kaszinó két társulatból álló részvényesekből és alapítókból s az inkább részvényesekből összeült közgyűlés nem volt illetékes az alapitók jogai felett határozni. Ennél fogva óvást emel az alapszabályok megváltoztatása ellen, valamint az ellen is, hogy az alapitók megterhellessenek.

Több rendbeli heves felszólalások után br. Nopcsa Ferencz markáns vonásokban vázolván a Kaszinó kedvezőtlen anyagi viszonyait, a végén kijelenti: Bodola János és társai a közgyűlés intézkedése ellen való fellépésükön származó következményekért felelősségre vonandók. E szerint, habár a törzsalapítóknak is egy része hajlandónak mutatkozott ideiglenesen a közgyűlés ebbeli határozatát magáévá tenni azon esetben, hogy ha az egyesület saját erejéből egyáltalában nem lenne képes az előirányzott költségeket fedezni, a határozat végrehajtása némóba maradott. Még ezután is több rendben megkísérlette a vegyes gyűlés a törzsalapítóknak az alapszabályokban lefektetett jogain rést útni, de a törzsalapítók szívós kitartásán megtört minden ebbeli kísérlet.

Ennek illusztrálására a többek közül álljon itt a következő eset példaképpen: Egyéd Mózes évdijas tag egy hosszadalmas körülírással szerkesztett inditványt terjeszt be a kaszinói választmányhoz, mely szerint „az alapitók és évdijas tagok között fennállani vélt aránytalan viszony szüntessék meg az által, hogy az alapitók látszólagos alapító részvénnyeik emellessenek föl, illetve pótoltassanak ki azon összegre, mely az évdijas tagok évi dijának megfelelne tőkében”.

A választmány ezt az inditványt elbirálás végett kiadván Dobay Károly és László Ignácz választmányi tagoknak, kik is a következő javaslatot terjesztették be a választmányhoz, minek

a végeredménye az lett, hogy a választmány egyszerűen napirendre tört az inditvány felett.

Mielőtt az inditvány érdeme felett a bizottság véleményezne, az abban írt tételekre kíván észrevételeket tenni.

1. Hogy a Kaszinó alapítása, azaz 1847. év óta 1896. év elejéig 49 év telt el — igaz, igaz az is, hogy 1847-ben az alapító tagok, mintegy 130-an befizettek egyenkint készpénzül 50—50 pengő forintot, vagyis 52 frt 50 kr.; igaz továbbá az is, hogy ha ezen összeg 1847-ben letétbe helyeztetett volna, 1896. elejéig 5% kamatos kamattal egy alapítói részvény 573 frt 41 krра növekedett volna.

De ez a nézet téves, mert a valóság más; az t. i., hogy az alapítók ezen 52 frt 50 kr. részvényen kívül adták még a kellő anyagokat és fuvart is; ki téglát, ki követ, ki meszet, ki tutajfát, deszkát, ki fuvart, s az ekként egybegyült készpénz és anyagból épült a mai Kaszinó, melyben minden egyes alapitónak részvételi értéke legalsó számítás szerint is 100 frt kírő; minél fogva a 49 évi végeredmény nem az 52 frt 50 krnak megfelelő 573 frt 82 kr, hanem 100 frt részvényértéknek meglelő 1146 frt 82 kr., mit megerősít azon ténykörülmény is, hogy a későbbi időben ezen az alapon lett a Kaszinó alapítói dij 100 frtra felemelve.

2. Hogyha egy jelenlegi évdijas tag 7 frt évi díját utólagos évi betét gyanánt 49 éven keresztül 5%-os kamatozással 1847-ben elhelyeztük volna, ezen évi részletek 49 év alatt kamatos kamattal igaz hogy 1389 frtra növekedett volna; úgy de ez csak egy képzelt számítás, még pedig téves, mert először is az évdij volt 1847—1860-ig 4 frt, 1860—1866-ig 5 frt, 1866—1881-ig 6 frt, 1881—1895-ig 7 frt, s ha ezen évi tagdíjakat számítjuk, a 49 év alatt kiadnak 967 frt 40 kr, mit szembeállítva az alapítói érték végeredményével, kitűnik, hogy az alapítók és nem az évdijasok járulnak nagyobb értékkel a Kaszinó fenntartásához.

De nincs is ez másként, mert vegyük csak a tényleges valóságot, a Kaszinó épület az alapítók tulajdoná, mely

felett a ma még életben levő 54 alapító tag rendelkezik.

A Kaszinó-épület alsó része bérbe lévén adva, a bérösszeg már a régi időkben is évi 240 pengő forint volt, most azonban 300—400 frt, de csak az átlagot véve a bér kitesz rendesen 300 frtot. A bérítő tart a Kaszinónak egy szolgát, ezt lehet számítani fizetés és tartás havi 15 frtot, 180 frt. A bérítő a Kaszinó helyiségeket fűti október—március 100 frt. A bérítő adja a világítást 60 frt. Az emeleti Kaszinó helyiségek évi bérértéke (ha t. i. a Kaszinónak nem lenne saját épülete és bérházba kéne lennie) 300 frt, tehát az alapítók törzsvagyonának évi jövedelme értékben 940 frt tesz ki. Ha már most ezt a jelenleg még életben levő 54 tagra felszámoljuk, kitűnik, hogy egy alapító részvényértéke ma 17 frt évi jövedelmet hoz a Kaszinó fenntartásához.

Ezzel szemben a Kaszinónak van mintegy 130 évdijas tagja, kik mindenike nem 17, hanem csak 7 frt évi dijat fizetnek, tehát az egészből az tünik ki, hogy a hasonlat és az inditványban felállított tételek tévesek és a valóságtól — a tényleges állapottal messze elmaradnak.

De térjünk már most át az érdemre: hogy valamely miveletet keresztül vihessünk, elsősorban mindig az alapot keressük, hogy mire van a felállított és keresztülvinni céltzott elv fektetve.

Jelen esetben az inditvány azt célozza, hogy az alapítók és évdijasok között fennállani vált aránytalan viszony szüntessék meg az által, hogy az alapítók látszólagos alapító részvényei emellessenek fel, illetve pótoltassanak ki azon összegig, a mely az évdijas tag évdijának megfelel tőkében.

Hogy ezt elbirálhassuk, a már előadott valóság és tényleges állapot mellé körvonaloznunk kell, hogy kik az alapítók, mivel járulnak a Kaszinó fenntartásához és kik az évdijasok és mivel járulnak a Kaszinó fenntartásához.

Ezen Kaszinó alapító tagjai azok, kik 1847-ben társaságba állottak, összetettek pénzt, anyagot, szereztek telket és felépítették a mai emeletes, mintegy 30.000 frt értékű

Kaszinó épületet, amelyet örök időkre Kaszinónak tartanak és annak jövedelmét is annak fenntartására forditsák, tehát azok, kik törzsvagyont, tehát tőkét és kamatot is 1847-től kezdve örök időn Kaszinó célra adták és engedik.

Évdijas tagok ellenben azok, kik a Kaszinó céljaira évi dijat, régi időkben 4 frt, 5 frt, 6 frt, jelenleg pedig 7 frtot fizetnek, de nem örök időkön, hanem csak időszerűleg mig Déván laknak, mig a Kaszinót élvezik, avagy annak tagjai akartak lenni; az évdijnak megfelelő tőkét azonban maguk élvezik, tehát a tőkének csak kamatát engedik Kaszinó célokra ideiglenesen.

Az alapítók halálukig a Kaszinónak tagjai, az alapítók törzstőkéje és kamata örökre a Kaszinónak van adva, az évdijasok ellenben csak ideiglenes tagjai a Kaszinónak addig, mig tagjai akarnak lenni. Tőkéjüknek csak kamatát fizetik Kaszinó célra, de csak addig, mig tagjai a Kaszinónak.

A két elem tehát nem egyesíthető másként, mint csak úgy, ha a jelenlegi évdijasok a Kaszinó épület értékének megfelelő összeget mint tőkét a Kaszinó nevére takarékpénztárba helyeznek és annak kamatait is a Kaszinó céljaira örökösen átengedik, ez esetben egyenlő értékűek és egyenlő arányuk lesznek az alapítókkal és minden további évi dij fizetése megszünnék. Enélkül és más módon a két elem, legalább a valóság és tényleges viszonyok szerint nem egyenértékesíthető.

Minél fogva ezen inditvány, tekintettel arra, hogy a Kaszinót a még életben levő 54 alapító közül — lévén nagy része vidéken lakó — alig 6—7 tag élvezí, mig azzal szemben azt mintegy 130 évdijas tag használja, élvezí és dominálja, nemcsak hogy téves alapon áll, de még az alapítókkal szemben mindenkitől elvárható méltányosságot is egészen nélkülözi.

Ugyanezért véleményünk az, hogy inditványozó kéressék fel inditványának visszavételére, vagy ha erre nem hajlandó, annak a napirendről való levétele mondassék ki határozatilag.

Azon esetre pedig, hogy ha a t. választmány egyik

alternatívát sem fogadná el, ezen indítvány az alapítók jogai felett kiván intézkedni, az alapszabályok 14. és 23. §§. a. pontja értelmében, a 6-ik §. f. pontja szerint egybehivandó alapító közgyűlésnek átteendő, mert e felett dönteni egyedül csak az illetékes.

Déván, 1896. évi március 25.

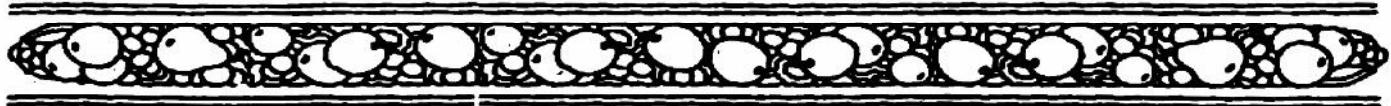
*Dobay Károly s. k.
kir. tandcsos, vár. bir. kiküldött.*

*László Igrácz s. k.
igazgató.*

Azért tartám szükségesnek ezt az oly kimerítően összeállított munkálatot teljes szövegében közölni, mert sok, a Kaszinó életére vonatkozó hiteles adat fordul elő benne.

Végre is más jövedelmi forrásokhoz kellett fordulni. Ugyanis az évdijas tagsági díj 4 forintról 5 fritra s fokozatosan 6, 7 és 12 fritra emeltetett föl, amiint a szükség hozta magával. Új alapító részvények váltása 50 frt helyett 100 frt értékben állapittatott meg azon kikötés mellett, hogy az ily természetű törzsalapítói részvényekből befolyó összeg permanens tőkét képezvén, rendeltetésüknek megfelelőleg külön számadások alatt kezellessenek, s csakis kamataik vé tessenek be a rendes számadásokba. A törzs-részvényeknek örökösedés után átruházási illetményük 10 frtba állapittatik meg. Nemkülönben műkedvelői előadások rendezése is igénybe vétettek a folyó költségek fedezésére, s csakugyan Balog József és Beke Károly, mint a műkedvelői társulat megbizottjai átszolgáltatnak műkedvelői előadásokból befolyó 300 frt mely összeg a kaszinói butorok beszerzésére fordítatott.

Bizalmi felirat Deák Ferenczhez.

Az 1866-ik gyűléSEN elhatározTATIK, hogy Deák Ferencz, ha-
zánk nagy fiához bizalmi és hálafelirat intéztessék a Nemzeti
Kaszinó kebeléből, mint a megye értelmiségének központjából,
melynek fogalmazásával megbizatik Bodola János, Káskántin György
és Gola Mózes. A csillagjegy alatt közölt felirat gróf Kún Kocsárd és
Makrai László országgyűlési képviselők, illetve követek közveti-
téSével kézbesítetett is. Minek folytán nevezett követek a Deák
Ferencz arczképét meg is küldik a Kaszinó számára.

*

Hunyadmegye értelmiségi központja, a Nemzeti Kaszinó
Deák Ferenczhez intézett hálafelirata így hangzik:

„Hazánk tisztelt nagyférFia!

A magyar koronához tartozó birodalomnak helyzetserü
védbástyája, Hunyadmegye értelmisége központjából, a Dévai
Nemzeti Kaszinó közgyülése emeli öszinte szavát s elismerő
nyilatkozatát Önhöz.

Tesszük ezt nem utánzási divatból, nem! — csak forró
érzeteink öszinte nyilatkozatának adunk kifejezést, midön
Önt — a jog és igazság nagy bajnokát — üdvözölni sietünk.

A csaták terén a fegyverek szerencséje, a diplomácia
mezején a rejtelylek mestersége dönt, Ön kezében a törvény
és igazság az a hatalom, mely által hazánk megtámadott
alkotmányának védőbástyáját oly sok csapások után is
visszavívni oly nagy diadallal siker koronázta.

Valamint a természet rendszerét élteti a világító nap, úgy alkotmányunk fenntartója a törvényesség, az e kívül eső minden beillesztés csak csalékony fény, álvilágosság és kancsalul festett szabadság.

A midön Ön, hazánk nagy fia, nehéz napjainkban maga kitartó és tántorithatatlan jellemével megedzé a jogfolytonossághoz hű ragaszkodást, ugyanezt az utat követé akkor, midön azelött egy évvel kijelölé hazánk s Királyunk közti kölcsönös alapszerződés, a pragmatica sanctiōn nyugvó amaz alapot, hol törvényhozási téren — a kiegyenlítés nagy művének létesítésével — valamint hajdan a Király nagy, úgy a magyar hon népe boldog lehet.

Ön, hazánk bőlcse szólott s a jog szava honfi keblekben tetté váll; s mi, a törvényes jogfolytonosságból már már kiszorított Királyhágón tuliak a jogos törvényhozó téren törvényszabta helyeinket betölthetők. Együtt vannak a honatyák s két rendbeli alázatos feliratokban hü alattvalói ragaszkodással egy értelemben kérík, a jogfolytonosság alapján, alakilag elismert, de még tellegesen életbe nem léptetett törvényes állapotnak vissza-helyezését.

Habár az első felirat eredménye országgyűlésünk óhajait ki nem elégítette, aggodalmait el nem oszlatá, második feliratában újolag folyamoda az ország jogai megadásáért; nemcsak, söt alapszerződésünk, a pragmatica sanctiō folytán az összes birodalom megszilárdítására, azzal közös ügyeink megszabása, elintézése teljesítésére úgy a hosszas pangás alatt hátramaradt belinstitutióink korszerű kidolgozására bizottmányokra is oszlott.

E jogkeresetben a honatyák Királyunk atyai jogérze tében bizva, remélve, mit tenniök törvény nem tilt, minden megtevének s Ön ragadá meg, tisztelt hazánk fia, önzéstelen honfi jellemével ama lobogót, melyet a jogfolytonosság és az amelletti tántorithatatlan kitartás szentelt fel kezeiben, fenn lobogtatá s a jog s méltányosság érzetében azt népek vevék körül.

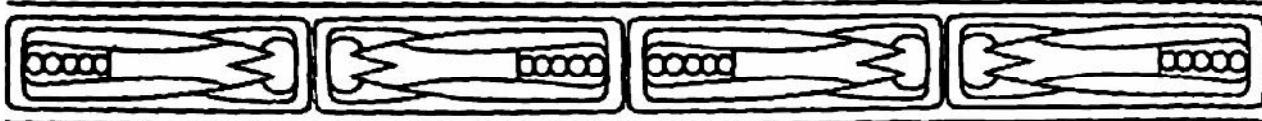
Eme nagy hazafi tetteiért nyilvánítunk bizalmat és elismerést.

Engedje meg Ön, nagy hazafi, bizalmunk jelvényéül Öù nagy nevét Kaszinónk, szellemi intézetünk tagjai sorába iktatni s e megtiszteltetést — mely keblünk öszlnte érzetéből ered — légyen szives elfogadni.

Adja a mindennek Ura, a nagy Isten, hogy Ön, tisztelet hazánkfia, szent ügyünknek — hosszasan élve, — a törvényesség terén jogos és méltányos kiegyezkedés nagy művét bevégezhesse.

Éljen a hazai s éljen hosszasan Ön, mint annak jogvezére!“

Uj építkezési tervezetek.

Az 1877-iki közgyülés határozata szerint megbizatik a választmány, hogy készítsen tervjavaslatot egy bál és szinielőadásokra is alkalmasabb társalgóterem építése végett. Egyszersmind felhatalmazván a választmányt 6000 frt kölcsönt felvenni abból a célból, hogy a tervezett építkezés még az 1878-ik év folyamán megejtethessék.

A választmány megkészítette tervezete ki is adatik Grün Bernád állami főmérnöknek elbirálás végett. Sok vajudás után az 1888-ik közgyűlésen ujból tárgyalás alá kerülvén a Kaszinó épületnek kibővítése, a Lázár György vezetése alatt kiküldött bizottság a következő javaslatban állapodik meg :

Az építkezés a kaszinói épület hátsó részén, szemben a Hajduczky-telekkel lenne foganatosítandó, mely esetben, eltekintve attól, hogy az építkezés jutányosabban ejthető meg, a kaszinói fákkal beültetett park is érintetlenül maradna. Tekintetbe vette egyszersmind a bizottság a park helyiségének két oldalán köfallal leendő bekerítését, valamint a butorok megújítását is.

Az e célból felveendő kölcsön törlesztésére szolgálna a haszonbéri többlet, mely az építkezések arányában kilátásba helyeztetik, a tagsági dijaknak felemelése és az évenkénti megtakarítások.

Ezen beterjesztett javaslattal szemben a gyűlés kimondja, hogy csak azon esetben hajlandó a javaslatot magáévá tenni, hogyha az építkezés az épület arczonálában foganatosítatik. Miből kifolyólag az inkább csak alakiságban egymástól eltérő vé-

Iemény miatt ez a kérdés a napirendről ujból levétetik. Azonban az 1894-iki gyülésen igazgató jelenti, hogy megbizatás alapján Kocsis Lajos aradi építőmester a tervet benyújtotta, mely szerint a tervezett építkezés keresztülvitelére 35,000 frt volna szükséges, s az alapítók is beleegyeztek volna abba, hogy ezen összeg erejéig a kaszinói épület megterhellessék, csak azt kötvén ki, hogy az épület alá pincze is építessék. Minek folytán Hajduczky József építető megbizatik a benyújtott terv és költségvetési előirányzat alapján az építkezés foganatosításával.

Az 1895-iki gyülésen elnök-igazgató jelenti, hogy a Magyar Általános Hitelbank a kaszinói épület értékének $\frac{1}{3}$ -áig, azaz 20,000 frt erejéig hajlandó csak a jelzálogkölcönt megszavazni.

Az alapítók deczemberi gyülésén Hollaky Arthur igazgató jelenti, hogy a korábban tervezett 30,000 forintos tervrajz szerinti építkezés kivihető nem volt, amennyiben arra kölcönt kapni nem lehetett; ennél fogva, tekintettel a Kaszinó anyagi helyzetére, több rendbeli javaslattal áll elő, melyek közül a gyülés a következő tervet teszi magáévá: a jelenlegi épület alakittassék át lehetőleg a kényelmi igényeknek megfelelőleg. E terv kivitele az emeleten építendő egy kis, nyílt folyosóval 7000 forintot igényelne s egeszersmind a Kaszinónak 2400 frt adóssága is konvertálható lenne, de ez a terv is dugába dölvén, egyelőre vége szakadt a tervezett nagyszabású építkezéseknek.

Nem hagyhatom érintetlenül, hogy ez a sok huza-vona tervezgetés abban leli magyarázatát, hogy két nézet állott szemben egymással: az egyike minden áron nagyszabású, modern építkezéshez ragaszkodott, a másika a Kaszinó jövőjének koczkáztatása nélkül, anyagi ereje számbavételével volt volna hajlandó építkezni. Magam is, ki több évtizeden át a Kaszinó ügyleteinek vezetésében részt vettetem, ez utolsó nézet mellett kardoskodtam.

Azonban nem halt meg a leányzó: az 1902. júnus 15-én tartott választmányi ülésben új építető bizottság küldetett ki Barcsay Béla igazgató, dr. Pap Domokos, Lukács József mérnök, dr. Nagy Béla, Kontz Domokos, Réthy Lajos, Rettegi Gyárfás, dr. Farkas Béla és Boér Gábor személyükben, de ez a bizottság sem juthatván megállapodásra, az 1903. választmányi ülésben

Barcsay Béla igazgatónak abbeli inditványa, hogy az építkezés még ennek az évnek folyamán foganatosítandó, elfogadtatván, Lukács József mérnök megbizatik ilyen értelmű inditványt terjeszteni a közgyűlés elé, s közgyűlés nem is késik 30.000 koronát Barcsay Kálmán főispán elnök vezetése alatt meg is szavazni e célra; minek folytán a 40 éves törlesztéses kölcsön 5·92 %-kal 99 %-os folyammal a Nagyszebeni Általános Takarékpénztártól fel is vételettel s az építkezés végbe vitelét Fischer és Ferencz czég 33.019·37 Kor. árban vállalván, már az 1903. deczember 5-én tartott ülésen igazgató jelenti, hogy az épület elkészült és a használatnak át is adatott.

S ezzel a Dévai Nemzeti Kaszinó post tant diszkrimenárerun egy olyan disszes, minden igényeknek megfelelő otthonot épített magának oly modern berendezéssel, hogy a maga nemében nagyobb szabású városokban is helyet foglalhatna magának, s most már az utódoktól függ, hogy ez az intézmény rendeltetésének megfelelőleg tovább folytassa nemzeti és kulturális misszióját.

Az alapszabályok módosítása.

Az 1856-ik évben tartott gyülésen Keserű Ferencz által előterjesztett alapszabályok módosítása szükségessé válván, az 1879. évi alapítók gyülésében a módosítás a következőleg fogantatott is: az 5., 6., 7-ik §-ok változatlanul hagyatnak, a 8. §. szövege így módosítatik: a) az alapitványt sem eladni, sem elajándékozni nem lehet, átruházni is csak azon esetben, b) ha az alapító először tett alapitványán kívül több alapitványt teszen, ezeket a gyülés beleegyezésével még életében átruházhatja egyenes fiörökösére 10 frt. átruházási költség mellett, c) az alapító halálával az alapitvány annak egyenes örökösére száll, ha pedig örököse nem maradna, a kaszinó tulajdonává válljék az alapitvány. Ugyanazon örökös, ugyanazon örökhangytól, csak egy alapitványt örökölhet, a többi alapitvanya az örökhangynak a kaszinóra száll. A 13. § oda módosítatik, hogy az alapitványi tőkepénzeket az alapítók beleegyezése nélkül semmi más egyéb célra, semmi szín alatt fordítani nem lehet.

Ezen tőkék is az egyesület törzsvagyonát képezvén, a 14. §. így módosítatik: a kaszinó-épület továbbfejlesztése, ha a törzsvagyon megcsonkitása, megterhelése nélkül eszközölhető, a közgyűlés (vegyesgyűlés) hatáskörébe tartozik. A 23. §. után új §. tétetik a következő szöveggel: az évdijas tagok az egyesület minden javadalmában részesülnek, a kaszinó minden ügyletében szavazással birnak, a 14. és 16. §. pontjaiban körtülitartak kivételével.

A VIII. szakasz 29. §. így módosítatik: a kaszinó igazgatósága áll egy, 3 évre választott elnökből, 2 évre választott 2 igazgatóból, 14 választmányi tagból, mind az igazgatók, mind a

választmányi tagok felerészben megújítatván. A választás titkos szavazattal, viszonylagos szavazattal történik.

Még közlöm a kaszinói tiszttiselők névjegyzékét is. Igazgatóelnök: gr. Bethlen Olivér, Keserű Ferencz, Nopcsa Ferencz, Barcsay László, gr. Kún Kocsárd, elnök, Pogány György, br. Szentkereszty Zsigmond, gr. Bethlen Miklós, Mara László, br. Józsika Lajos, Barcsay Kálmán mint főispánok. Főispáni minőségekben egyhangúlag a priori választattak meg.

Igazgatók: László Ignácz,* Sándor Miklós, Lázár György, Réthy Lajos, dr. Sólyom Ferencz, br. Nopcsa Elek, Madzsar János, Barcsay Béla, Hollaky Arthur, Hajduczky József.

Jegyzők: Dáné István, Bárdi Károly, Kiss Albert, Balog József, Téglás Gábor, Hankó Vilmos, Boér Gábor, Réthy Gyula, Szentiványi Lajos.

Pénztárosok: Issekutz Márton, Bosnyák Antal, Kenderessy Farkas, Rettegi Gáspár, évtizedeken keresztül egyfolytában.

Könyvtárosok: Káskántin György, Baló Béniám, Kenderessy Lajos, Bartha Lajos, Kövendi József, Ferenczy Gyula, Licker Dezső.

Végül helyéervalónak látom még Pogány Györgynek egyik elnöki megnyitó beszédét közölni, mely irodalmi színvonalon áll s egyes vonásokban hiven van kidomborítva az egyesület élete, célja és hivatása s egyszersmind irányczikkül is szolgál az utódok számára is, amint következik:

Tisztelt közgyűlés!

Mielőtt a Casinó életünk egyik nevezetes szakaszát bezárva, az újba belépnének, — engedjék meg, uraim, ne-hány pillantást vettetnem a letelt egyleti év folyamára, mely tört és változatos és eseménydús lefolyása miatt hazánk politikai és társadalmi történetében a legfontosabb s a jövöre nézve messze kiható eredményeket előidéző korszakok egyike gyanánt tekinthető. — Mélyen és sokszorosan érdekelnek e közelmult eseményei bennünket; hiszen ha a közélet nagy hullámainak hatása e biztos menedéket nyújtó falak közt nem is ragadott el közvetlenül bennünket, mégis a figyelmes szemlélet, a megdöbbentő eredményekre eléggé fájdalmas

* Egy fél évszázadon át vezette az egyesület ügyeit, nagy elismerés között.

érzeteiket és szomorú sejtelmeket ébreszthet az aggódó hazafi keblében. Viszont minden előhaladás, sőt minden jóindulatú törekvés, mely az emberiség végczéljainak megvalósítására irányul, önzetlen tiszta örömet s öszinte megelégedést kellett a társadalmi közélet hű barátjainak szivében.

Talán a sötét keret, mely beszédemnek mintegy foglalatját képezi, élénkebb színekben tünteti fel magát a képet, mely az évszakat fájdalmas veszteségeivel, enyhítő, sőt itt-ott zöld oázként feltünő kedves emlékű eseményeivel lelkiszemeink elé tárja.

Vázlatszerűen fogom ezt önök elébe állítani, tudom azt, hogy gyöngéden érző lelkükben — nem elmosódó körvonalakban, hanem teljes élénkségében áll minden nap emléke, minek felemlítését e körben teljesnek találtam.

Hogy ezt tehessem, teljes tudatába kell lennem minden zoknak a feladataknak, melyek ezen, az erdélyi részekben talán páratlanul álló egyesület tevékenységi körébe tartoznak, és minden jáunknak ismerni kell azon hivatást, melyet legalább e fényes nevű és multu szép megye javára teljesíteni kell.

Egyletünket e vidék, helyesebben szólva a megye társadalmának képviselőjéül tekintem. Mi a társadalom? Az államban élő, különböző élethivatású osztályok foglalatja, — mely osztályokat a száz meg ezerfél, egymást sokszorosan keresztező kötelékek oly módon fűznek össze: hogy egyik osztályt p. o. a birtokosét netalán sujtóló csapás, a többiek létével is többé-kevésbé érzékenyen érinti. Mily hatalmas és megrázó lehet tehát azon érzés, mely az osztályok valamennyiét, a társadalmat, valamely megrendítő veszteség által érinti p. o. oly eszmény képviselőjének elhunytát, ki a jognak buzgó védője s az alkotmánynak, a politikai lét védbástyájának halhatatlan emlékű építője, fenntartója volt. Éreztük — szívünk és lelkünk mélyéből éreztük e közveszteség hatásait, a halhatatlan emlékű bölcsnek, Deák Ferencznek sirba szálltával; éreztük mélyen leverve gróf Mikó Imre Erdély Széchenyijének elhunytával.

Egyletünk mélyen osztozott a közbánatban, és hinnem

választmányi tagok felerészben megújittatván. A választás titkos szavazattal, viszonylagos szavazattal történik.

Még közlöm a kaszinói tiszttiselők névjegyzékét is. Igazgatóelnök: gr. Bethlen Olivér, Keserű Ferencz, Nopcsa Ferencz, Barcsay László, gr. Kún Kocsárd, elnök, Pogány György, br. Szentkereszty Zsigmond, gr. Bethlen Miklós, Mara László, br. Józsika Lajos, Barcsay Kálmán mint főispánok. Főispáni minőségekben egyhangúlag a priori választattak meg.

Igazgatók: László Ignácz,* Sándor Miklós, Lázár György, Réthy Lajos, dr. Sólyom Ferencz, br. Nopcsa Elek, Madzsar János, Barcsay Béla, Hollaky Arthur, Hajduczky József.

Jegyzők: Dáné István, Bárdi Károly, Kiss Albert, Balog József, Téglás Gábor, Hankó Vilmos, Boér Gábor, Réthy Gyula, Szentiványi Lajos.

Pénztárosok: Issekutz Márton, Bosnyák Antal, Kenderessy Farkas, Rettegi Gáspár, évtizedeken keresztül egyfolytában.

Könyvtárosok: Káskantin György, Baló Béniám, Kenderessy Lajos, Barthai Lajos, Kővendi József, Ferenczy Gyula, Licker Dezső.

Végül helyéervalónak látom még Pogány Györgynek egyik elnöki megnyitó beszédét közölni, mely irodalmi színvonalon áll s egyes vonásokban hiven van kidomborítva az egyesület élete, célja és hivatása s egyszersmind irányczikkül is szolgál az utódok számára is, amint következik:

Tisztelt közgyűlés!

Mielőtt a Casinó életünk egyik nevezetes szakaszát bezárva, az újba belépnének, — engedjék meg, uraim, nehány pillantást vennem a letelt egyleti év folyamára, mely tört és változatos és eseménydús lefolyása miatt hazánk politikai és társadalmi történetében a legfontosabb s a jövőre nézve messze kiható eredményeket előidéző korszakok egyike gyanánt tekinthető. — Mélyen és sokszorosan érdekelnek e közelmult eseményei bennünket; hiszen ha a közélet nagy hullámainak hatása e biztos menedéket nyújtó falak közt nem is ragadt el közvetlenül bennünket, mégis a figyelmes szemlélet, a megdöbbentő eredményekre eléggé fájdalmas

* Egy fél évszázadon át vezette az egyesület ügyeit, nagy elismerés között.

érzeteimet és szomorú sejtelmeket ébreszthet az aggódó hazafi keblében. Viszont minden előhaladás, sőt minden jóindulatú törekvés, mely az emberiség végczéljainak megvalósítására irányul, önzetlen tiszta örömet s öszinte megelégedést kellett a társadalmi közélet hű barátjainak szívében.

Talán a sötét kéret, mely beszédemnek mintegy foglalatját képezi, élénkebb színekben tünteti fel magát a képet, mely az évszakat fájdalmas veszteségeivel, enyhítő, sőt itt-ott zöld oázkként feltünő kedves emlékű eseményeivel lelki szemeink elé tárja.

Vázlatszerüen fogom ezt önök elébe állitani, tudom azt, hogy gyöngéden érző lelkükben — nem elmosódó körvonalakban, hanem teljes élénkségében áll mindannak emléke, minek felemlítését e körben teljesnek találtam.

Hogy ezt tehessem, teljes tudatába kell lennem mindeneknak a feladatoknak, melyek ezen, az erdélyi részekben talán páratlanul álló egyesület tevékenységi körébe tartoznak, és mindenjunknak ismerni kell azon hivatást, melyet legalább e fényes nevű és multu szép megye javára teljesíteni kell.

Egyletünket e vidék, helyesebben szólva a megye társadalmának képviselőjéül tekintem. Mi a társadalom? Az államban élő, különböző élethivatású osztályok foglalatja, — mely osztályokat a száz meg ezerfél, egymást sokszorosan keresztező kötelékek oly módon füznek össze: hogy egyik osztályt p. o. a birtokosét netalán sujtóló csapás, a többiek létéletét is többé-kevésbé érzékenyen érinti. Mily hatalmas és megrázó lehet tehát azon érzés, mely az osztályok valamennyiét, a társadalmat, valamely megrendítő veszteség által érinti p. o. oly eszmény képviselőjének elhunytát, ki a jognak buzgó védője s az alkotmánynak, a politikai lét védbátyájának halhatatlan emlékű építője, fenntartója volt. Éreztük — szívünk és lelkünk mélyéből éreztük e közveszteség hatásait, a halhatatlan emlékű bölcsnek, Deák Ferencznek sirba szálltával; éreztük mélyen leverve gróf Mikó Imre Erdély Széchenyijének elhunytával.

Egyletünk mélyen osztozott a közbanatban, és hinnem

kell, hogy a kegyelet, mellyel a dicső szellemnek emléke iránt viseltetni soha meg nem szűnik, nemesítőleg fog hatni közéleti tevékenységünkre is.

A társadalom osztályai közötti érdekközösség az anyagi és politikai téren is nyilatkozik.

Igy például, habár nem is voltunk kitéve a veszély és rettegés azon százfél nemeinek, mint a Duna és Tisza terén lakók, — s hazánk szemefénye, a ragyogó főváros, az iszonyu vizáradások — Kolozsvár, Marosvásárhely a borzasztó tüzvészek által — az érdek, mely összefüz, megnemesítve a részvét és könyör meglátó nyilatkozatai által, nem kismérvű befolyást gyakorolt mindenjunkra.

És jelenleg is nemde közösen, majdnem egyenlő mérvben érdekelnek minket a közös bank és vámügyi viszonyok sokszor sajnos fordulatai? a változások, melyek közigazgatásunk menetének sokszor más irányt, törvényhatóságunknak más határokat jelöltek ki — az általános várakozást mily hosszan tarták feszültségen? Nemde, a határaink közelében várható pusztító háboru esélyei, a rokonszenv külső jelzése, mely az egyik hadviselő fél iránt nyilvánult, élénk figyelembe tartják kedélyünket kivétel nélkül. Bizonyára e körülmények elegendő bizonyítékok volnának azon igazságra nézve: hogy társadalmi köreinkben elterjedt hatások, nézettek, vélemények eltérő árnyalatukkal egyletünkbe jutván teljes kifejezésére, — egyletünk méltán képviselője e vidék s e megye társadalmának. De egyszersmind több izben örvendetes alkalom nyilt arra is, hogy az egylet körében felmerült teljes eszmék gyakorlati alkalmazása társadalmunkban óhajtott sikkerre vezessen, — és így ismét bizonyítékok nyertünk arra nézve, hogy ez egylet teljes tudatában van azon hiányoknak, melyek környezetében felmerülnek, azon bajoknak, melyek orvoslásra várnak, valamint azon nemesebb igényeknek is megkiván felelni, melyek a szellemi fejlődés ezen haladott korában méltán kíváhnak tölünk kitelhető kielégítést.

Avagy ki nem tudja: hogy társulatunk kegyeletes

Ünnepélyt rendezett a fenn is érzékenyen említett Deák Ferencz, elhunyt nagy hazánkfa emlékének s a jövedelmet emlékköve javára illő helyre el is küldötte.

Ki nem tudja, hogy miőn a Duna vidéki vizkárosultak jajjai hatottak ide, sietett a nyomor könnyei enyhítésére egyletünk is segédkezet nyújtani.

Nem tekinthető tehát az egylet pusztán pihenő helynek, hová a napi munkái közben vagy bevégezte után csak szórakozási vágy vezet. Nemesebb feladatok megoldása vagy legalább a megoldás elősegítése képezte az ily egyletek megalakításánál az alapítók célpontját. És mi, ha méltó utódokként kivánjuk magunkat tekinteni, hol használhatunk célfelületre hálásabb tért a vidék és megye társadalmánál, melynek előnyeit kiemelni és fejleszteni, — hiányát pótolni, vagy épen elenyészteni, törekvésünk főcélpontját kell, hogy képezze. Adjuk meg a növénynek helyes fejlődése feltételeit és hatalmas fává növekszik; mely lombja alatt majd enyhe árnyat, gyümölcséiben kedves eledelet nyújt. Adjuk meg társadalmunknak is a fejlődés eszközeit, de távolitsuk el egyszersmind kinövéseit; ezekkel oly munkát végezünk, mely bennünket, a nemes célok valósítására törekvő egylet összegét nem csak megillet, de kötelez is. Az eszközök megválasztása képezheti csak a kérdés tárgyát, — nemes vetélkedés ott — és e téren fejlessze ki jóra célzó erejét. De én ugy hiszem, hogy a gyakorlati élet minden kimutatja az irányt, melyen haladnunk lehet s a tapasztalat kezünkbe adja az eszközöket, melyekkel a társadalmi élet oly sok nemű kérdéseit megoldhatjuk. Csak egyet tartsunk szemeink előtt, ne lépjük tul azon kört, a melyen belül erőnköz képest oldhatjuk meg feladatainkat. Eszmecserében bejárhatjuk a nagy mindeniséget, felvethetünk minden helyes kérdést, de cselekvéseink és tetteink csak azon kérdéseknek feleljenek meg, mi-végett egyesületünk tényleg létezik, — a társadalmi előhaladás és közművelődés magasztos célpontnak. E törekvésünkben vezessen mindenjunkat a soha el nem enyésző közegyetértés érzete, melynek névében legyenek önök általam üdvözölve.

Visszapillantás.

Az előző sorokban hiteles adatokra támaszkodva kivántam a Kaszinó monografiáját összeállítani, hogy ebből egy hű képet alkothasson magának az olvasó az egyesület alapításáról, fejlődéséről, elébe tűzött rendelletései céljáról. Befejezésül azonban helyénvalónak látom egy általános áttekintést nyújtani az egyesület életéről az alábbi sorokban.

Mindjárt a „Monografia” elején a Keserű Ferencz által előadott memorandumból tudomást szerezhetünk magunknak arról, hogy a kaszinói egyesület még az 1842-ik évben megalakult és huzamos éveken bérházakban kellett nyomorognia.

Ezen kedvezőtlen lakásviszonyok hatása alatt határozta el az egyesület, élén Keserű Ferenczczel, hogy akcziák alapján építsen magának egy alkalmas, céljának megfelelő házat s 75 törzsalapítónak, 8475 frt. v. cz. kitett akcziájával a tervezett épület egy év leforgása alatt már fedél alá is került, s már 1847. két lakhatóvá vált szobába be is vonult az egyesület, mint saját otthonába.

De Keserű Ferencz nem állapodott meg a munka kezdetén, hanem mint az egyesület mozgató szellege, ügybuzgó társainak 75 törzsalapítványára támaszkodva, feltartóztatlanul halad előre, hogy a megkezdett munkát be is végezhesse.

Az 1848-ik évben bekövetkezett nagy katasztrófa utáni időkből, az eredeti adatok hiányában az egyesület életéről 1855-ig, az 1859-ik számadásokból csak annyit tudunk meg, hogy 1850. Moldován György (udvari tanácsos) nyitja meg a törzsalapítók folytatólagos sorakozását, lásd a függelékben közölt törzsalapítók

névjegyzékét; s az 1851—56-ig csak építkezésekre 3441 frt. 64 kr. v. cz. adatott ki. Ezen számadási adatokból következtetve, tehát ezen nehéz idők alatt sem szünetelt kaszinói életünk. De már az 1858-ik évtől kezdődőleg rendelkezésünk alatt álló évkönyvekből tudomására jutunk annak, hogy az 1856-ik évben gr. Bethlen Olivérnek, az egyesület ezen Meczénásának lelkes, hazafias felhívására új éra nyilik meg az egyesület életében. Új törzsalapítók és évdijas részvényesek sorakoznak tagokul, egyesek részéről kamat nélküli kölcsönök ajánlataitnak föl, ezekhez adva a kifogyhatlan közadakozásokat, annyira megnövekedett az egyesület pénztárkészlete, hogy már a következő évben a még kiépitetten szobák is kiépítettvén, lehetővé vált, hogy a megkezdett munkát be is végezhesse, az alsó szobákat évi 240 frtért haszonbérbe ki is adni, köteles lévén a bérő egyszersmind az emeleten lévő szobákat fittéssel, világítással és szolgálattal is ellátni, szóval az egyesület háztartási költségeit a maga erején már fedezhette.

Most már a Kaszinóval kapcsolatban álló könyvtár szervezése felé fordult a figyelem, s néhány hunyadmegyei úrnő kezdeményezése folytán könyv- és pénzadományok- s műkedvelői előadásokból befolyt bevételekből néhány hó lefolyása alatt 513 műből álló könyvtár bocsátatott az olvasó közönség rendelkezésére.

Manapság többrendbeli könyvtár áll Déván, a megye székhelyén, a tudás és nemzeti kultura szolgálatában, midőn a fentvázolt időben nemcsak Déván, a központban, hanem a periferiákon is ez a kaszinói könyvtár képviselte a nemzeti irodalmat, s manapság is több ezer kötetre menő könyvtárával páratlanul áll helyén a kaszinói egyesületünk ebben a tekintetben is; páratlanul teljesítő nemzeti misszióját nemcsak helyt a központban, hanem szélesebb körben, a periferiákon is.

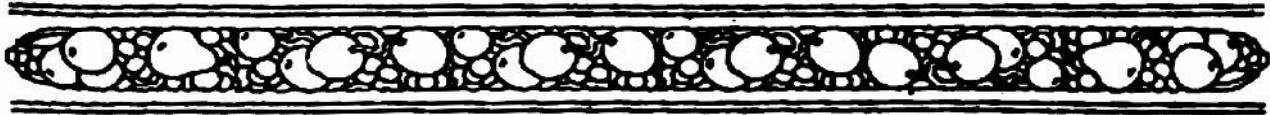
Az egyesület évkönyvei tanuskodnak arról, hogy Nemzeti Kaszinónk fokról-fokra haladt előre kitűzött célnak felé, s a legtárságosabb pillanatok közepette is hivatásának kellő magaslatán állott.

A krónika gyászos keretben jegyezte föl, hogy az ugyanezett Bachkorszak amint uralomra kerekedett, minden intézményünket megsemmisítéssel fenyegette, hatályon kívül (fervirkt) helyezve

ezeréves alkotmányunkat, tanácskozó termeink ajtói bezárva, pezsgő társadalmi életünk szétugrasztva, nemzeti iskoláink, templomaink magyar katedrái, nemzeti irodalmunk titkos rendőri hatalom ellenőrzése alá helyezve, de sőt még a családi élet szentélyébe sem átakodott betolakodni ez az infernális hatalom. A Dévai Nemzeti Kaszinó a nemzeti lét ezen sötét korszakában is a nemzeti géniusz szárnyai alá vonulva, mécsként világított a sötében: hatott, alkotott, gyarapított szerény hatáskörében.

Egyszóval: a Dévai Nemzeti Kaszinó nem kis feladatot oldott meg, nem kis munkát végzett a politikai, a társadalmi élet és a nemzeti kultura szolgálatában a mi szép multu megyénkre is kihatolag, szóval a Dévai Nemzeti Kaszinó volt az a fokusz, honnan egy évszázad lefolyása alatt az a mozgalmas élet kiindult minden irányban. Itt az ideje, hogy az egyesület félszázados évfordulóját megünnepelje.

FÜGGELEK.

Az alapító törzsrészvény akcia szövege.

A Dévai Piaczon a Reformata nemes sz. ecclesia hellyen fel építendő Nemzeti Casinóház alapítására fizetett alapító Csonka Ferencz 50, ötven R forintot Conv. ezüst pénzben. Jelen Résvény jegynek ereje mellett említett alapító vagy utódja, a Casinónak további dijj nélküli tagja lészen, a fizetett mennyiségig kinek-kinek biztosítékul ezen Casinói Épület szolgálván.

Déván, november hónap 10-én 1847-ben.

(P. H.) *Keserű Ferencz* (P. H.) *Teutsch Károly* (P. H.) *Váradi Albert*
Casinói Elnök. *Pénztárnok.* *Casinói Igazgató.*

A törzsrészvényesek névsora.

Folyószám	Az alapító neve	A fél neve, kire az alapítvány átruházatott
1	Báró Nopcsa László	Báró Nopcsa Elek
1a	Báró Nopcsa László	Nemzeti Casinó
2	Buda János	Buda Miklós
3	Macskássy József	Nemzeti Casinó
4	Dindár József	"
5	Lukáts József	Balog József
6	Faragó László	Bodola János
7	Keserű Ferencz	Nemzeti Casinó
8	Fekete Károly	"
9	Bodola Zsigmond	"
10	Váradyi Albert	"
11	Teutsch Károly	"
12	Csonka Ferencz	Issekutz Pál
13	Köpe Sándor	Nemzeti Casinó
14	Nagy Sándor	"
15	Duma László	Janký Lajos
16	Gola Mózes	Nemzeti Casinó
17	Furka János	Furka Ferencz
18	Issekutz Márton	Issekutz Gergely
19	Fodor József	Spányik József
20	Marillary Ferencz	Marillary Gyula
21	Szentes Ferencz	Filep Elek
22	Pogány Lajos	Appel László
23	Kontz János	Nemzeti Casinó
24	Barcsay Gergely	Barcsay Ákos
24a	Barcsay Gergely	Nemzeti Casinó
25	Irai János	"
26	Bühler Ábrahám	"
27	Meister János	"
28	Moldován János	"

Folyószám	Az alapító neve	A fél neve, kire az alapítvány átruházatott
29	Dózsa József	Nemzeti Casinó
30	Barcsay Miklós	Barcsay Lajos
31	Nalácz Farkas	Nemzeti Casinó
32	Susnek Lipót	Susnek Ferencz
33	Beke Dániel	Beke Károly
34	Varbesz Lajos	Nemzeti Casinó
35	László Péter	Kontz Domokos
36	Kenderessy Farkas	Kenderessy Gábor
37	Bádó Dávid	Nemzeti Casinó
38	Mara József	"
39	Bán Mihály	Nemzeti Casinó
40	Buda Zsigmond	Csiki Antal
41	Szilvássy László	Nemzeti Casinó
42	Csiki Zakariás	Szereday Aladár
43	D' Andre Ferencz	Bartók Mihály
44	Szereday Ignátz	Nemzeti Casinó
45	Bartók József	"
46	Báró Nópcsa Ferencz	"
47	Eperjessy Ignátz	"
48	Bodola János	"
49	Gola Péter	"
50	Pomori István	"
51	Puy Elek	Puy Aladár
52	Puy Dániel	Németh László
53	Jordán Domokos	Nemzeti Casinó
54	Török Antal	"
55	Benedikty Albert	"
56	Válya Ignátz	"
57	Pára Antal	Bernád Béla
58	Apáthy István	Apáthy László
59	Csulay Lajos	Csulay Lajos
60	Várady János	Várady Albert
61	Várady Elek	Nemzeti Casinó
62	Fülöp Samu	"
63	Hertzeg Károly	"
64	Furka Antal	"
65	Farkas Elek	"
66	Papp János	Papp Jenő
67	Borbáth Antal	Borbáth Vilmos

Folyószám	Az alapító neve	A fél neve, kire az alapítvány átruházta/tott
68	Török János	Nemzeti Casinó
69	Velicska József	" "
70	Horváth János	" "
71	Kiss Samu	" "
72	Báró Bornemisza Pál	" "
73	Moldován György	Dr. Petkó Lázár
74	Lázár Lajos	Lázár Árpád
75	Sztojka Ádám	Nemzeti Casinó
76	Luka Károly	" "
77	Ribicsey János	" "
78	Kozolyai Lajos	" "
79	Mülhoffer Frigyes	" "
80	Szálbek György	" "
81	Barcsay Sándor	" "
82	Moldován Izsák	" "
83	Jánó István	" "
84	Gróf Bethlen Olivér	" "
85	Báró Bánfy Albert	" "
86	Velitska József	" "
87		" "
88	Borbáth Antal	Borbáth Mihály
89	Borbáth Antal	Nemzeti Casinó
90	Karatsonyi Pál	" "
91	Halmi Ferencz	" "
92	Bódi József	" "
93	Másvilági Izsák	" "
94	Lengyel Gergely	" "
95	Barcsay Ábrahám	" "
96	Várady László	Rigo Gyula
97	Wéber Samu	Nemzeti Casinó
98	Velicska Lajos	" "
99	Borbáth József	" "
100	Maderspach Victor	" "
101	Bágya Károly id.	" "
102	Barcsay László	Barcsay Kálmán
103	Balog Sándor	Nemzeti Casinó
104	Háber Mihály	" "
105	Szalánczy László	" "
106	Gróf Kún Kocsárd	" "

Folyószám	Az alapító neve	A fél neve, kire az alapítvány átruházatott
107	Fekete Ferencz	Nemzeti Casinó
108	Ribiczey Sándor	" "
109	Bágya Ferencz ifj.	" "
110	Makray László	" "
111	Báró Jósika Géza	" "
112	Kováts Imre	" "
113	Toldalagi Viktor	" "
114	Uhrsits Antal	Uhrsits Sándor
115	Zeyk József	Nemzeti Casinó
116	Bágya Ferencz id.	" "
117	Báró Jósika Lajos	" "
118	Csulay Lajos	" "
119	Berivoy György	" "
120	Zudor Dénes	" "
121	Mittelmann Zsigmond	Lázár Farkas
122	Hentes Illyés	Nemzeti Casinó
123	Eisenberger Lipót	Váradí Antal
124	Biluska János	Nemzeti Casinó
125	A dévai kath. zárda	" "
126	Barcsay Árpád	" "
127	Rignáth Lajos	" "
128	László Ignácz	" "
129	Barcsay Béla	" "
130	Bosnyák Antal	" "
131	Gróf Horváth Tholdi Lajos	" "
132	Léhmann Róbert	" "
133	Csáklány György	" "
134	Kenderessy Árpád	" "
135	Dobay Károly	Báró Bornemissza János
136	Báró Bornemisza Tivadar	" "
137	Ifj. Báró Jósika Lajos	Lázár László
138	Lázár Pál Oszkár	Nemzeti Casinó
139	Beke Ferencz	" "
140	Rettegi Gyárfás	" "
141	Brúz László	" "
142	Dávid József	" "
143	Gróf Bethlen Miklós	" "
144	Mara László	" "
145	Báró Bornemissza Lipót	" "

A Dévai Nemzeti Kaszinó tagjainak névsora.

24 korona tagsági díjal.

Andersen László	30	Dénes Károly
Dr. Apáthy Árpád		Dezső Zsigmond
Antóny Sándor		Dézsy János
Alexander Lajos		Dobó Emil
5 Balog Gyula		Dolcsig János
Dr. Balog Pál	35	Erős Aladár
Blum Zsigmond		Dr. Farkas Béla
Baló Rezső		Fábián Imre
Borostyány Béla		Fóris Gábor
10 Bónyi György		Fodor Ferencz
Boér Gábor	40	Dr. Fogarasi Dezső
Bottyán József		Gligor Ámosz
Báncs Emil		Goró Ferencz
Bigner József		Dr. Glück Ede
15 Bratán János		Göllner Károly
Bodnár Richard	45	Gáll Domokos
Bors Emil		Dr. Gerbert Ottó
Beregszászy Árpád		Dr. Gerey Gyula
Brechtl János		Hajduczky József
20 Balog Géza		Hirsch Adolf
Balázs Árpád	50	Hirsch Sámuel
Dr. Cserei Zsigmond		Dr. Horváth Kamilló
Czakó Károly		Holczer Károly
Dr. Csulay Andor		Hajtman Pál
25 Csulay Sándor		Hirsch László
Csulay Albert	55	Imecs Ignácz
Csató Pál		Issekutz Márton
Csípkés Ödön		Dr. Issekutz Gergely
Csonka Lajos		Jakab István

	Jaczó József	95	Dr. Meskó Aladár
60	Jaszenovics István		Dr. Mócz Miklós
	Korónyi Miklós		Misinszky Vilmos
	Kiss Ernő		Mihályi Elemér
	Kolunthán József		Mallász József
	Kiss József	100	Mánk Bandi
65	Koncz Aladár		Naláczy Géza
	Kohn Lajos		Nussbaum József
	Knopf Árpád		Dr. Oláriu Virgil
	Kuzailla Péter		Dr. Olescher Emil
	Killyén Ferencz	105	Dr. Papp Domokos
70	Kohn Ferencz		Pogány Béla
	Köves Andor		Poppov Péter
	Kendeffy Gábor		Pacher Alajos
	Br. Kemény József		Pap Adolf
	Kandrea Valér	110	Raskó Imre
75	Krausz Henrich		Rád Márton
	Kompolty Aladár		Szalatsy Rezső
	Kovács Zoltán		Sándor Lajos
	Konnert Károly		Br. Szentkereszty György
	Kenderessy Károly	115	Szirtes Henrich
80	Kovács Károly		Steiner Ferencz
	Kandray Géza		Seres Barna
	Kovács Lajos		Székely Mózes
	László Zsigmond		Stummer Gusztáv
	Dr. László Lázár	120	Schuszter Olivér
85	Likker Rezső		Szávu Mózes
	Lánczy Gyula		Dr. Székely József
	Lányi Lajos		Sükösd Ernő
	Lukács Ernő		Dr. Schulhof Zsigmond
	Dr. Mayland Henrich	125	Sarudy Ottó
90	Máhler Ignácz		Szentiványi Lajos
	Makkay Aladár		Solymosi László
	Manheim Hermann		Dr. Szegő Ernő
	Dr. Mende Manó		Seiger Lázár
	Dr. Meskó Miklós	130	Szakács Mózes

	Ifj. Schneider József	Szabó Dezső százados
	Székely Károly	Csabay Emil főhadnagy
	Szilassy István	Dobay Ferenc "
	Sarkadi Viktor	Gyurtsy László "
135	Szentkirályi Andor	170 Nagybarcsai Barcsay Ádám
	Schmidt Károly	főhadnagy
	Szabó Károly	Babochay László főhadnagy
	Spicz Alfréd	Mezey Lajos "
	Schvarcz Béla	Futásfalvi Pál Imre "
140	Szeles Henrich	Walter Ernő hadnagy
	Solymosi Gyula	175 Szászfülpösi és magyarbölkényi Tavaszi Sándor
	Szöcs F. Lajos	hadnagy
	Dr. Tassy B. László	Mikovszky Bertalan hadnagy
	Tóth Ferencz	Bathó Ferenc "
145	Dr. Tolnay Lajos	Kraun Gyula "
	Tegze Sándor	Gyárfás Győző "
	Teimer Boleszláv	180 Hhan Elek zászlós
	Trucza Károly	Czakó Károly "
	Török Géza	Szentpéteri János zászlós
150	Ujváry Jenő	1911. év.
	Ulain Ferencz	Ráday Ferencz
	Vályi Ferencz	Dr. Haragos Ádám
	Veisz Károly	Szoboszlay Lajos
	Vitán László	Dziallas Ernő
155	Gróf Vass Ármin	5 Dr. Leitner Mihály
	Dr. Veszter Henrich	Laszner Pál
	Wildt József	Benkő Ödön
	Vincze Lajos	Barcsay István
	Wollheimer Vilmos	9 Farkas Lajos
160	Wirtschafter Bertalan	12 korona tagsági díjjal.
	Zecha Nándor	Ács Sándor
	Záray Ödön	Dr. Ajtay Aladár
	<i>M. kir. honvéd tisztikar:</i>	Andersen Aladár
	Lőrinczy Béla őrnagy	Barcsay Ákos
165	Felsőtorjai Kozma Lajos	
	százados	

5	Dr. Bágya Iván Buda Lajos Dr. Barcsay Andor Bugyul Sándor Barthos Gyula	Lengyel Zoltán Ifj. Lázár Farkas Dr. Laufer Árpád Liedermann Hugó
10	Bakcsy Lajos Baló Kálmán Baló Aladár Dr. Baumgarten János. Barcsay Adorján	45 Lassel József Maskarics Árpád Maschalkó István Prileszky Pál Popa Péter
15	Búday István Bánics Ernő Borbély Sámuel Barcsay Arisztid Bors Alfanz	50 Pietsch Lajos Dr. Porsch József Ifj. Pietsch Lajos Popovics József Dr. Pietsch Béla
20	Bárb János Eperjessy István Erdélyi Ferencz Fekete Károly Fay Viktor	55 Pártos Szilárd Réhmann Zsigmond Rignáth Béla Dr. Rettegi Gyárfás Rettegi Béla
25	Filipás Lukács Fehér Róbert Gosztonyi Gyula Goró Andor Höhn Károly	60 Sorbán István Dr. Schulek Jenő Dr. Sándor Sándor Strausz Andor Steiner János
30	Herbay Ágoston Hirsch Samu Dr. Hirsch Vilmos Igaz Kálmán Igaz György	65 Sarudy Elemér Telkes István Varjassy István Vitán Géza Zudor Elek
35	Ilie János Juhász Péter Janza Vazul Jánossy György Külléy Elemér	70 Zára Károly <i>1911. év.</i> Malárik Pál Dr. Joanovics György Bezerédy Mihály Brázovay Dezső
40	Keresztes Kálmán	75 Barna Gábor

T A R T A L O M.

	Lap
A megalakulás	3
Épitkezés	8
Könyvtár	11
Működvelői előadások	14
Keserű Ferencz halála	17
Az évbredés kora. Kazinczy-Ünnep	19
Új források megnyitása	21
Bizalmi felirat Deák Ferenczhez	27
Új építkezési tervezetek	30
Az alapszabályok módosítása	33
Visszapillantás	38
Az alapító törzsrésszény akezis szövege	41
A törzsrésszényesek névsora	42
A Déval Nemzeti Kaszinó tagjainak névsora 1911. évben	46

SAJTÓHIBÁK:

S. oldal	4. sor	felülről	Helytelen:	Helyes:
7.	8.	.	már megszereztetvén,	más megfestetvén,
7.	9.	.	ez határo-	ez a határo-
9.	11.	.	Bakucsi	Kakucsi
9.	12.	.	mandatarintai	mandarintusai
9.	4.	.	osztály még	osztály a még
9.	1.	.	a kölcsön	e kölcsön
11.	1.	.	Dáné István	Barta Lajos
14.	10.	.	Hlins	Hlins
14.	4.	.	közreműködtem	közreműködtünk
15.	12.	.	Bezirkstorsteher	Bezirksvorsteher
15.	23.	.	Poldi	Toldi
16.	5.	.	Istvánné, Várady	Istvánné, Sérfiak : Várady
16.	7.	.	Micsbánt	Miczbánt
16.	4.	.	az az	ez az
17.	2.	.	jelent én,	jelenti,
19.	3.	.	írt, ez unnap	írt, mely ez unnap
21.	8.	.	adósságok	adósságok törlésztésére,
21.	16.	.	Puri	Turi
21.	17.	.	Goba	Gola
21.	20.	.	Purka	Furka
22.	7.	.	veszensusra	reszensusra
22.	9.	.	álló	áll
22.	10.	.	Egyéd	Egyed
23.	5.	.	azaz	az
23.	13.	.	adták	adtak
23.	17.	.	részvételi	részvény
24.	17.	.	kik	kiknek
24.	18.	.	fizetnek,	fizet,
24.	20.	.	állapottal	állapottal szemben
25.	2.	.	fordításák,	fordítják,
32.	12.	.	tant	tot
32.	12.	.	diszkrimena	discrimina-
37.	13.	.	rerun	rerum
34.	16.	.	Óáspár,	Gyáriás,
35.	8.	.	évszakat	évszakot
37.	11.	.	kezünkke	kezünkbe
38.	3.	.	ebből egy hú	ebből hú
39.	1.	.	(fervirkt)	(verwirkt)
40.	13.	.	egy évszázad	közeli egy évszázad